

Crítiques

Les herències vives del neorealisme italià

Giulia Caminito explica, a 'L'aigua del llac no és mai dolça', la història d'una noia marcada de naixement per un fet espantós, fatal, incontestable: la seva família és pobre

L'AIGUA DEL LLAC NO ÉS MAI DOLÇA

Giulia Caminito

L'Altra Editorial

Traducció de Mercè Ubach

288 pàg. / 21,90 €

Pere Antoni Pons

¿És possible fer una bona novel·la comunista ja ben entrat el segle XXI? És una pregunta que conté diverses trampes: ¿què vol dir exactament una novel·la comunista?; si estem d'acord

que en art no hi ha receptes ni apriorismes que valguin, ¿per què no s'hauria de poder fer qualsevol mena d'obra en qualsevol circumstància i en qualsevol època? La pregunta que faig no busca trobar una resposta clara i explícita sinó presentar *L'aigua del llac no és mai dolça*, la tercera novel·la de Giulia Caminito (Roma, 1988), finalista del premi Strega 2021 i publicada ara en català per L'Altra Editorial en traducció de Mercè Ubach.

Ressentida i justiciera, d'una lucidesa alhora severa i noble, la novel·la de Caminito es pot llegir –tant pels personatges i els ambients com per la trama i la mirada que projecta sobre el món– com una versió actual de les pel·lícules i les novel·les dels neorealistes italians de mitjans del segle XX. No és gens casual, en aquest sentit, que la pel·lícula preferida de la mare protagonista sigui *Mamma Roma* de Pier Paolo Pasolini i que ella irradiï la mateixa ràbia enèrgi-

ARCO FILM

ca, la mateixa duresa ferida i el mateix carisma crispats de tants personatges interpretats per Anna Magnani.

Una família pobre i al límit

Amb una prosa que combina amb destresa la cruesa realista i l'expressivitat diguem-ne vistosa i poètica, Caminito conta la història d'una noia marcada de naixement per un fet espantós, fatal, incontestable: la seva família és pobre. No humil, no de pocs recursos, no de vida forçosament austera, sinó pobre. Això vol dir que habiten cases minúscules i incòmodes, que depenen de les ajudes socials per tirar endavant, que viuen amb l'aigua al coll, que qualsevol mínim imprevisit pot tenir conseqüències dramàtiques. El pilar de la família, i en realitat també de la novel·la, és l'Antonia, que es guanya la vida fent de dona de la neteja, que ha de carregar amb la responsabilitat de criar quatre fills i que, a més, no pot comptar per a res amb el seu marit, un paleta que va quedar paralític mentre treballava sense ni estar assegurat.

Les matèries primeres amb què ha treballat Caminito tenen els seus riscos. Escriure una novel·la sobre una noia que es converteix en dona en un entorn marcat per la pobresa i la desigualtat socioeconòmica pot degenerar fàcilment cap al relat estripat i lacrimogen i cap al populisme maniqueu. La novel·la de Caminito no hi degenera mai, bàsicament per dues raons. La primera raó és l'Antonia, coneguda amb el sobrenom de la Roja, una dona excepcional, una mare coratge cantelluda, amb un sentit intransigent de la justícia, una víctima travessada per tota mena de greuges i rancors que no es deixa definir com a víctima i que conserva intacte l'esperit de lluita política i ètica que la va impulsar de jove, un esperit ara transformat en un pur instint de supervivència posat al servei dels seus fills. És un personatge tan rodó que ja justificaria la lectura de la novel·la.

La segona raó és la complexitat de la narradora protagonista, rebel, llesta i rabiosa, que es comporta com una adolescent normal –vol que l'acceptin, i vol tenir nòvio, i sortir de festa amb les amigues– però que alhora també té claríssim que no gaudeix dels privilegis –la tranquil·litat econòmica, un futur garantit i establert– dels que l'envolten, i que, per tant, ha de viure com si el món fos un camp de batalla. "Haig d'estar preparada per convertir-me en la millor versió de mi, oblidar la poca estima que els altres m'han tingut", diu.

Abans he dit que *L'aigua del llac no és mai dolça* és una versió actualitzada del neorealisme italià de fa setanta anys. En realitat, n'és una hereva molt notable.

Llacs de plata i mars de seda

L'últim assaig de Manel Ollé examina el xoc d'interessos imperials europeus i asiàtics a cavall dels segles XVI i XVII

ISLAS DE PLATA, IMPERIOS DE SEDA

Manel Ollé

Acantilado

528 pàg. / 25 €

Jaume Claret

En pocs mesos, Manel Ollé ha presentat novetats en els diferents fronts –activisme tuitaire a banda de la seva poligrafia: *Plagia millor*

(Periscopi) com a crític literari, *Les arts xineses de l'ebrietat* (Vibop) com a poeta i *Islas de plata, imperios de seda* com a historiador de l'Àsia Oriental. Aquest darrer se situa als evocadors confins del món aleshores conegut, a cavall dels segles XVI i XVII, en un tauler dominat pel xoc d'interessos imperials europeus i asiàtics i amb uns protagonistes en què es barregen comerciants, pirates, funcionaris, missioners i navegants diversos. Qui no s'es-

panti per la barreja d'exotisme i erudició, gaudirà d'un llibre revelador sobre l'impacte decisiu d'aquells temps, geografies i cultures en un món en globalització i amb un text juganer, eclèctic de fonts, ric en mirades i ben escrit.

En primer lloc, Ollé ens mostra com la suposada marginalitat i escassa representativitat d'aquells escenaris és causada per un doble malentès. D'una banda, hem heretat el biaix documental de les fonts oficials europees, que infravaloraven l'impacte d'uns intercanvis que sovint es duïen a terme per "canals informals, il·legals i tot sovint turbulents"... I això inclou una pirateria que, en moments d'escassetat o de limitacions governamentals, era l'única alternativa. Així, "els mars del Sud es revelen aquí com a ponts i nexes d'interacció, conflicte i interrelació social, biològica i cultural entre poders, societats i cultures".

Un colonialisme heterogeni

A més, la xarxa estesa a tots els racons del món transmetia, molt més efectivament del que creiem, els impulsos rebuts en qualsevol dels seus nodes, amb rèpliques tan curioses com que la reducció del flux de plata americana cap a l'Àsia precipités la substitució de la dinastia Ming per la Qing. Com destaca Manel Ollé, "quan la

perspectiva transnacional no es limita a agregar relats nacionals, pot arribar a identificar interseccions i connexions". Una línia de treball compartida, no per casualitat, per altres especialistes –singularment, tots ells de la Universitat Pompeu Fabra– com Josep Maria Fradera i Martín Rodrigo, autors dels recents *Antes del anti-imperialismo* –darrer premi Anagrama d'assaig– i *Del olvido a la memoria* (Icaria), respectivament.

I, en segon lloc, Ollé evidencia com el model imperial anglosaxó ha amagat la diversitat de fórmules existents. Rescatar aquesta heterogeneïtat enriqueix la nostra comprensió del món, de les potències implicades i dels territoris colonials ("colònies dins d'altres colònies"). En aquest sentit, "l'etnocentrisme i l'orgull imperial que (cadascú a la seva manera) compartien xinesos i castellans es va imposar com una barrera insalvable, per damunt de les pragmàtiques estratègies mercantils regionals". Potser tots dos se sentien el centre del món, però ni controlaven les noves xarxes d'intercanvi que es movien sovint en zones grises, ni van poder evitar que l'hegemonia mundial passés a mans de potències més centrades en el profit comercial i el control dels mars.